TEKOÄLYRAPORTTI

EDUSKUNNAN TULEVAISUUSVALIOKUNTA

Tekoälystä vastuullista

Jaana Leikas

Kainalolaatikko

Yhä useammat ratkaisut kansalaisten arkea koskevassa julkisessa päätöksenteossa perustuvat tekoälyn toteuttamaan analyysiin. Tämän odotetaan näkyvän parempana arjen sujuvuutena, mutta onko kolikolla myös toinen puoli? Ohjaako tekoäly käyttäytymistämme ja jopa elämämme suuntaa? Tiedetään, että tekoälyn hyödyntämisellä on suoria ja epäsuoria vaikutuksia kansalaisten kohteluun, oikeuksiin ja mahdollisuuksiin. Maailmanlaajuisessa tarkastelussa huolta ovat nostattaneet muun muassa datan keruun monopolit, yksityisyyden ja datan väärinkäytön uhkat, kansalaisten valvonta, sosiaalisen median kuplat ja käytön vaikutukset, verkkopalveluiden mahdollistama laiton toiminta ja palveluntarjonta, digitalisoitumisen vaikutukset energiankulutukseen... ja vaikutukset jopa ihmisten maailmankuvaan.

Tekoälyjärjestelmien suunnittelu ja käyttö eivät siis ole pelkästään moniteknologista toimintaa. Ne sisältävät sosiaalisia, psykologisia, taloudellisia, poliittisia ja oikeudellisia näkökohtia, joilla on syvällisiä vaikutuksia yksilöihin, yhteiskuntaan ja ihmiskuntaan. Siirtymä tekoäly-yhteiskuntaan ja tämän prosessin ohjaaminen ovatkin aikamme suurimpia haasteita, joissa korostuvat kysymykset tekoälyjärjestelmien systeemisestä luonteesta sekä vastuullisesta ja eettisestä käytöstä. Yritykset sisällyttää etiikka tekoälyjärjestelmien kehitystyöhön ovat toistaiseksi olleet melko pinnallisia, sillä eettiset periaatteet ja kehykset ovat suhteellisen väljästi tulkittavia ja siksi vaikeita soveltaa käytäntöön. Eettinen päätöksenteko on lisäksi kontekstista riippuvaista, mikä haastaa perinteistä periaatelähtöistä etiikan suunnitteluajattelua.

Yhteinen näkemys kuitenkin on, että tekoälyn tulisi edistää hyvää yhteiskunnassa, ja sen käytön koordinointi tulisi olla oikeudenmukaista, puolueetonta ja avointa. Miten tämä toteutetaan? Julkinen keskustelu ja tutkimus sosio-teknisestä muutoksesta on lisääntynyt, mutta tekoälyn eettinen potentiaali on vasta hahmottumassa.